

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra anglistiky

Bakalářská práce

Antiutopické romány v anglické literatuře 20. století
Antiutopian Novels in 20th Century English Literature

Vypracovala: Michaela Váňová

Vedoucí práce: Mgr. Alice Sukdolová, Ph.D.

České Budějovice 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 30. 4. 2014

.....

Michaela Váňová

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Alici Sukdolové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, připomínky a za čas, který mi věnovala při vedení bakalářské práce.

Anotace

Tato práce by měla nejprve definovat pojmy utopie, antiutopie a distopie ve smyslu literárního žánru. Poté by se měla zaměřit na tři hlavní díla z oblasti literární antiutopie: román George Orwella 1984, Pána much Williama Goldinga a Konec civilizace Aldouse Huxleyho. Práce by se měla zabývat historickými kořeny žánru utopie (Thomas More, Utopia) a prostřednictvím literární analýzy zmíněných románů navázat na moderní a postmoderní pojetí utopie a antiutopie.

Abstract

This work should first define the concepts of utopia, antiutopia and dystopia in terms of literary genre. Then it should focus on three major works of literary dystopia: George Orwell's novel 1984, William Golding's Lord of the Flies and Aldous Huxley's Brave New World. The work should address the historical roots of the genre utopia (Thomas More, Utopia) and through literary analysis of these novels follow the modern and postmodern concept of utopia and dystopia.

Obsah

Úvod	7
1 Utopie.....	9
1.1 Thomas More – Utopia	10
1.2 Anglická díla v 18. a 19. století inspirovaná utopickým tématem	12
2 Antiutopie	14
3 William Golding – Lord of the Flies (Pán much).....	16
3.1 Autor, obsah díla a analýza postav	16
3.2 Symbolická analýza díla.....	21
3.3 Bestie (The Beast)	23
3.4 Vztah Pána much k žánru antiutopie	25
4 George Orwell – Nineteen Eighty-Four (1984).....	26
4.1 Charakteristika postav.....	29
4.2 Prostředky režimu	30
4.3 Analýza díla	32
5 Aldous Huxley – Brave New World (Konec civilizace)	33
5.1 Charakteristika díla, podobnosti a rozdíly ve srovnání s románem 1984.....	33
5.2 Charakteristika postav.....	37
5.3 Analýza díla	38
Závěr.....	40
Seznam použitých zdrojů	42

Úvod

Práce se zabývá antiutopickými romány anglické literatury 20. století, a to především prostřednictvím srovnání tří stěžejních děl – román Williama Goldinga *Pán much (Lord of the Flies)*, George Orwella *1984 (Nineteen Eighty-Four)* a Aldouse Huxleyho *Konec civilizace (Brave New World)*. Utopická a antiutopická témata spolu s typickými znaky se začala objevovat v anglické literatuře 20. století stále častěji. Tradice této literatury je však mnohem starší a sahá až do antiky. Téma utopie se zabývá popisem světa, který bychom si přáli, ideálního, skvělého, avšak neuskutečnitelného. Příběhy s antiutopickými motivy se odehrávají v nereálném světě, který je opakem toho utopického. Objevuje se zde téma krutosti, která je v antiutopickém světě velmi častá. První zmínka o utopii se objevila ve spise *Utopia*, kterou napsal filozof a spisovatel Thomas More. Tímto spisem a historií žánru utopie se práce také zabývá.

V práci vysvětlím pojmy utopie, antiutopie, dystopie. Zaměřím se na jejich popis, definice podle různých autorů a nakonec i na rozdíly mezi nimi. Vše doložím na příkladech z vybraných knih. Dále se budu snažit blíže specifikovat historické kořeny utopické a antiutopické literatury a zaměřím se na její moderní a postmoderní pojetí.

U každé ze tří výše zmíněných knih podrobně rozeberu děj, na kterém se pokusím ukázat všechny antiutopické znaky, a blíže analyzuji charakteristiky jednotlivých postav, které jsou pro tento typ literatury stěžejní. Dále se budu snažit najít co možná nejvíce společných znaků antiutopie, ale zároveň i několik kontrastů, které knihy od sebe odlišují.

Knihu *Pán much* jsem zvolila z důvodu způsobu prezentace antiutopického světa na malých dětech. Tato kniha ukazuje nejhorší stránky lidské povahy a vše umocňuje tím, že děti nejsou jen ti, na kterých je zlo pácháno, ale zároveň i ti, kteří se ho sami dopouští. Dílo George Orwella *1984* je pro mě stěžejním dílem kvůli detailnímu popisu totalitního světa a života v něm. V příběhu můžeme najít mnoho paralel s historickými souvislostmi, a to jak v době druhé světové války, tak i v komunistické době po ní, která se úzce týká našich dějin druhé poloviny 20. století. Orwellovo dílo bych ráda blíže srovnala s dílem Aldouse Huxleyho *Konec civilizace*. Zde bych se zaměřila na ještě absurdnější podobu světa v totalitním režimu

oproti tomu Orwellovu. Golding, Orwell i Huxley dokázali dokonale popsat všechny krizové situace a pro čtenáře tedy není obtížné vcítit se do postav a společně s nimi příběh prožít.

Práce se skládá z několika částí. Jednou částí je teoretický úvod k dané problematice, který zahrnuje vysvětlení termínů, jejich porovnání a doložení na příkladech. Další částí je shrnutí historického pozadí utopického žánru spolu s popisem spisu *Utopia*. Následuje kapitola o antiutopii a podrobná analýza již zmíněných literárních děl, která jsou pro dané téma klíčová, a jejich srovnání.

Téma práce je obsáhlé a děl, která splňují požadavky na díla antiutopická, je mnoho, proto se omezím na tyto tři hlavní knihy a použiji je jako příklady pro celou problematiku.

1 Utopie

Slovo „utopie“ použil ve svém díle anglický spisovatel, myslitel a filozof Thomas More. Ve svém spisu *Utopia* vysvětluje utopii jako svět, který je perfektní, plný dobra a kde zlo a potíže nemají žádnou šanci. V utopickém světě je vše pozitivní, každý je spokojený a zlo neexistuje.

„...all the old dreams of a perfect world, of a golden age, of a time and place where things are better and misery has no existence.“ (Gerber, s. 3)

Původní význam slova utopie je dvojnásobný. Je spojen se slovem eutopie, jakousi vizí „nebe na zemi, zlatého věku...“ (Gerber, s. 3) Z hlediska literárního žánru je eutopie pozitivní utopie – „*utopie, kterou chce autor představit čtenáři jako lepší společnost než je ta, ve které momentálně žije.*“ (Vacková, s. 26) Vše, co tyto dva pojmy spojuje v jeden, je tedy touha lidí po společném štěstí, jiném a lepším světě. V každém případě může ale utopie vypadat jinak. Může to být opuštěný ostrov v moři či ekonomicky skvěle prosperující země. Nabízí se tu i spojitost utopie a posmrtného života. Pro věřící je posmrtný život něčím, kde neexistuje zlo. Úkolem utopie však není zachránit člověka před smrtí, ale spíše před pocitem marnosti a frustrace. Dát mu smysl života, aby měl pocit, že svět je skvělé místo.

„The Utopian therefore wants to save the individual not from death but from a sense of futility and frustration.“ (Gerber, s. 27)

Lidská snaha o utopii je jedním z charakteristických rysů tohoto žánru. Bojujeme za to, abychom žili na lepším místě, a to neplatí jen pro utopii. V ideálním světě bychom uspěli, žili šťastně a spokojeně, zatímco v antiutopickém, jak je ukázáno v románech Goldingových nebo Orwellových, se jedinci nepodaří uspět a vytvořit nový, lepší svět. I když v jejich případech jde spíše o snahu najít cestu zpět do reality. Důležitou roli zde hraje kontrola. Ať už v utopickém nebo antiutopickém světě, všude, kde se dodržuje nějaký řád, musí existovat kontrolní moci, které na všechno dohlížejí. V románě *1984* je to Strana (*the Party*), která dohlíží nejen na jednání lidí ve státě, ale usiluje dokonce o manipulaci s lidskou myslí. Chce, aby lidé přemýšleli tak, jak to Strana chce. Ve skutečnosti není důležité, jestli Velký bratr opravdu existuje. Pokud v něj všichni lidé začnou věřit, existovat začne, a sice v jejich myslích. Stejně je tomu i při první zmínce o obludě v románu *Pán much*. Zpočátku její

existenci nikdo nevěří, ale pak začnou děti pochybovat, obluda vzniká v jejich myslích, až se nakonec Simonovi doopravdy zjeví.

Žánr utopie je svým způsobem blízký žánrům fantasy či sci-fi. Na rozdíl od těchto žánrů se ale utopická literatura opírá více o realitu, postavy v ní mohou být skutečné a nemají žádné nadpřirozené schopnosti, ani nejsou jinak vybaveny. Mnohem více prostoru v tomto směru dostává jakési „magično“, záhady a jejich odhalování, jako je tomu například v *Pánovi much*, kdy hlava na kůlu promluví k Simonovi. Blízko má také k mytologii. Mýtus je literární žánr způsobu interpretace světa.

Historie utopických děl sahá až do antiky, i když lidé té doby je zřejmě nenazývali přímo utopickými. Jednalo se především o antickou filozofickou literaturu. Texty vždy vyprávěly buď o jakési předhistorické existenci lidstva, nebo naopak o posmrtném životě, přičemž společnými znaky byly vždy představy společnosti žijící v dokonalých podmínkách, v dostatku všeho a především ve věčném míru. Označení těchto představ jako Zlatý věk, Nebeský ráj, Země zaslíbená,... nám napovídá i to, jak blízko má tento žánr k náboženským tradicím. (Vacková, s. 27)

1.1 Thomas More – Utopia

Thomas More, anglický spisovatel, filozof a myslitel, žil v době renesance a humanismu, v letech 1478 až 1535. Položil základy novému literárnímu žánru a také novému politickému myšlení – utopické literatuře a utopickému socialismu. Pro jeho díla je typický ironický až satirický popis charakterů, velmi detailní a podrobné líčení abstraktního a vymyšleného místa. To se stalo zdrojem inspirace pro další spisovatele jako Jonathan Swift nebo Daniel Defoe. Spis byl napsán latinsky v roce 1516, po 35 letech byl přeložen do angličtiny a následně i do dalších jazyků.

More ovlivnil mnoho dalších spisovatelů, k nejvýznamnějším patří například William Shakespeare. Sám More byl ovlivněn dílem *Chvála bláznovství* Erasma Rotterdamského, ale jeho inspirace čerpala i z dob antiky – z Platónovy *Ústavy* či *Zákonů*, Aristotela nebo z díla svatého Augustina *O státě Božím*.

Moreova vize utopického světa vedla také k sepsání mnoha antiutopií, či utopických parodií, především u Goldinga, Huxleyho a Orwella. „*More's Utopia provoked mocking*

parodies; and in many a deadpan utopia a mischievous little imp raises its head to debunk.“
(Manuel, s. 6) Jejich díly se budu zabývat v dalších kapitolách práce.

Ve spisu *Utopia* můžeme nahlédnout do Moreovy vize spravedlivého uspořádání lidské společnosti. Kniha je však odlišná od antických utopií či od těch křesťanských. Antické utopie se často obracely k minulosti a takzvanému „Zlatému věku“, ty křesťanské zase viděly utopii v posmrtném životě. Moreova utopie spočívá ve vizi současného světa a budoucnosti na této zemi. Tato potřeba vize společnosti v 16. století souvisí s mnohými pokroky a objevy této doby. Spolu s objevením nových kontinentů a námořními plavbami vznikaly nové pohledy na svět a renesanční myšlení se upínalo k budoucnosti. (Gerber, s. 16)

Označení utopie pochází z řeckého „u-topos“, což znamená „neexistující místo“. Zároveň to však může být i „dobré místo“, čili „eu-topos“, jelikož v angličtině mají tato dvě slova totožnou výslovnost. More popisuje společnost na vymyšleném ostrově Utopie. Mezi hlavní rysy této utopické společnosti patří absence soukromého vlastnictví, povinné společné obdělávání polí či strohý jednotný šat. Jednou z postav a jedním z obyvatelů tohoto ostrova je Hythlodaios. Tato postava má svůj vzor ve skutečném Hythlodaiovi, blízkém spolupracovníkovi Ameriga Vespucciho, kterého More dobře znal. (Stříbrný, s. 96)

Kniha je psána formou rozpravy. Tato forma byla v humanismu velmi oblíbená, jelikož jejím prostřednictvím může docházet k prosté výměně názorů. Je rozdělena na dva díly. První díl byl napsán dodatečně až po dílu druhém a objevuje se v něm kritika společenských poměrů v tehdejší Anglii. Druhý díl obsahuje Moreovu vlastní vizi utopie, přičemž v něm vyzdvihuje kořen zla, čímž je podle něj soukromé vlastnictví. Na ostrově Utopie je všechen majetek společný, domy se po deseti letech vyměňují losováním, vše se rozděluje stejným dílem. Nejsou tu chudí ani bohatí, peněz se zde nepoužívá. Typická je společná práce v zemědělství, která je povinná na dva roky. Ti, kteří se proviní vůči společnosti, se stávají otroky a provádějí tu nejtěžší práci. Volný čas lidé na ostrově tráví vzděláváním nebo zábavou. Všichni mají stejné právo na vzdělání a výchovu. Válku občané neuznávají a hovoří o ní jen v souvislosti s obranou státu. Z hlediska náboženství věří v jedno

nepopsatelné, nepoznané a neexistující božstvo, avšak tolerují i jiná vyznání, pokud nikomu neublíží. (Stříbrný, s. 98)

Moreův přínos spočívá hlavně v zájmu o sociální spravedlnost a osud anglického národa, který přispěl k celkové demokratizaci evropských systémů. Mezi Moreovy nástupce lze zařadit spisovatele, jako byl Thomasso Campanella, Francis Bacon, James Harrington, Jack London, E. M. Forster, Aldous Huxley či George Orwell. Poslední čtyři zmínění se věnovali antiutopickému obrazu společnosti.

1.2 Anglická díla v 18. a 19. století inspirovaná utopickým tématem

Prvním ze tří anglických spisovatelů, které je třeba v souvislosti s ranou utopií zmínit, je Jonathan Swift a jeho dílo *Gulliver's Travels* z roku 1726. U této knihy je patrná podobnost s dílem Daniela Defoa *Robinson Crusoe*, přičemž rozdíl nacházíme v prostředí, ve kterém se hlavní hrdinové nacházejí. Zatímco Robinson Crusoe je obklopen přírodou, Gulliver přichází do fantaskního světa plného fantastických lidí a zvířat.

„Swift tu navázal na staré i nové literární a filozofické tradice, zejména na antický zvířecí mýtus, na středověké i renesanční bestiáře, cestopisy a utopie, jakož i na francouzské autory Rabelaise, Cyrana de Bergerac a soudobého Fontenella, ale přetvořil je svým groteskně satirickým géniem do originálních podob.“ (Stříbrný, s. 298)

V roce 1872 se objevilo další utopické dílo se zvláštním, přesmyčkovým názvem. *Erehwon* Samuela Butlera je utopicko-filozofická satira, jejíž název znamená převráceně „nowhere“, tedy „nikde“. Odehrává se v neznámé utopické zemi, jejíž lidští obyvatelé mají opačné hodnoty. Za hlavní téma je možné označit kritiku anglické buržoazní společnosti té doby. Lidé žijící v zemi se zbavili všech strojů, aby jimi nemohli být ovládnuti a nestali se jejich otroky.

„Přes některé problematické, násilně paradoxní nebo i vysloveně podivínské názory měla Butlerova satirická utopie nesporný význam v tom, že navazovala – i když s oslabenou silou – na společenskou kritiku Swiftových Gulliverových cest, a zkypla tak půdu pro důslednější a důraznější utopie Williama Morrise.“ (Stříbrný, s. 517)

William Morris je třetím autorem z řady prvotních utopistů. Za jeho utopické dílo považujeme vedle *The Earthly Paradise* hlavně román *News from Nowhere* z roku 1981. Už z názvu je zřejmé, že navazuje na Butlerovo dílo *Erehwon*. Dílo, které bychom mohli považovat za utopicko-romantické, se zabývá tím, jaká bude budoucnost za socialismu, „...zdůrazňuje význam tvořivé práce jak pro růst životní úrovně celé společnosti, tak pro charakterový růst každého jednotlivého občana.“ (Stříbrný, s. 541)

2 Antiutopie

Opakem utopie nazýváme antiutopii, dystopii či negativní utopii. Všechny tyto termíny vznikly v 50. letech 20. století především proto, že bylo nutné přesně pojmenovat díla, která svým pojetím vytvářela opak k dílům utopickým. Díla Williama Morrisa či George Orwella byla jedněmi z prvních, která tyto požadavky splňovala. (Balasopoulos, s. 59) Teprve v padesátých letech se začala antiutopie stávat stále častějším žánrem. Bylo tomu tak proto, že mnoho autorů mělo touhu vyjádřit své pesimistické pocity po světových válkách či hospodářské krizi.

Zatímco utopie nabízí pozitivní zobrazení světa, u antiutopie je tomu přesně naopak. Pro antiutopická díla jsou typickými znaky kontrolovaná společnost (Huxley), diktátor, kterého se lidé bojí a který je symbolem veškerého zla na světě (Orwell), a u většiny děl s tímto obsahem je dalším znakem i pesimistický konec. Tak je tomu jak v Orwellově románu *1984*, tak i v Huxleyho *Konci civilizace*. Výjimku by mohla tvořit kniha *Pán much*, ve které se vše zpočátku ubírá správným směrem, děti si vytvoří svůj řád, který zpočátku funguje. V průběhu příběhu ale dochází k několika střetům, které nakonec vedou k narušení a rozpadu celého systému. Děj knihy spěje ke stejnému zakončení, jako předchozí dva romány, avšak na konci příběhu dojde k pozitivnímu zvratu, kdy jsou děti zachráněny. Zde by ale bylo možné spekulovat o dobrém konci, protože je nutné vzít v úvahu několik faktorů. Může to být vůbec šťastný konec po všem, co se na ostrově událo? Děti zůstanou do smrti poznamenané touto děsivou zkušeností a tak lze jen těžko konec knihy považovat za šťastný. I tato utopie tedy nese znak špatného konce.

Antiutopie je ve své podstatě kritikou utopie a rozvíjela se především ve druhé polovině 20. století. (Balasopoulos, s. 59) Místo dokonalého světa a skvěle fungující společnosti nám antiutopisté ukazují obraz civilizace, který by neměl být skutečný, ale jeho existence není zcela vyloučena. Tato vize má v sobě skrytou hrozbu. Neměla by se nikdy stát skutečnou. Většina antiutopií jsou představy budoucího světa. Orwell nám popisuje vývoj lidské společnosti ve druhé polovině 20. století a to, jak společnost změnila svůj obraz po druhé světové válce, v případě Huxleyho je tato vize posunuta ještě dále do budoucnosti. Antiutopie nás varují předtím, jakým směrem bychom se neměli ubírat.

„... this last now being reserved for a “passion to denounce and to warn against Utopian programs in the political realm” that affiliates itself to Burkean conservatism as much as to “more contemporary anti-communisms and anti-socialisms”. (Balasopoulos, s. 60)

Mnoho zdrojů slučuje termíny antiutopie a dystopie, oba označuje jednoduše za „opak utopie“. Mezi slovy je však nepatrný významový rozdíl. Zatímco antiutopie je „... myšlenka fiktivní společnosti, která se vyvinula špatným směrem, má zásadní nedostatky...“, dystopie „... ukazuje společnost, jejíž občané jsou neskrývaně utlačováni politickým systémem...“. (Terminology. Proz.com)

Antiutopii a dystopii je možné rozdělit do několika menších skupin. Jednou z nich je satirická antiutopie. Tento podtyp nám poskytuje pohled na život ve společnosti, která na první pohled vypadá spokojeně. Mezi satirické antiutopie bychom mohli zařadit především Huxleyho *Konec civilizace*. (Balasopoulos, s. 60) V této knize nám autor ukazuje, jaký by mohl být svět za několik desítek let. Největší důraz přitom klade na technický pokrok, zejména ve smyslu kontroly početí a produkce lidských jedinců. Podle začátku knihy by se mohlo jednat o utopii a mohli bychom si žánry lehce splést. Nicméně po několika kapitolách začne čtenář tušit, že vše nebude tak, jak se zpočátku zdálo. Základními znaky satirické utopie jsou ironie a parodie. (Balasopoulos, s. 61)

Jedním z podtypů dystopie jsou tzv. „*Dystopias of authoritarian repression*“ neboli „dystopie autoritativního tlaku“. Tato dystopie zobrazuje společnost pod tlakem totalitního režimu. Většina autorů těchto dystopií svými knihami reagovala na následky totalitních režimů, které se ve 20. století objevily ve světě. Příkladem může být Orwellův román *1984*, který nám poskytuje obraz života v utlačované společnosti. Kniha je ostrou kritikou všech totalitních režimů. (Balasopoulos, s. 64 – 65)

Kritické antiutopie či dystopie jsou reakcemi na nespokojenost ve společenském řádu. Často se v nich proto objevují totalitní politické režimy, které vznikají jako reakce na nefungující politické systémy. Kritická antiutopie se pak od kritické dystopie liší vyšším a neskrývaným tlakem na občany společnosti, kterou popisuje.

„Hence, critical anti-Utopias, critical dystopias and critical Utopias share the active dissatisfaction with the political and social order of the present social order, but with different degrees of skepticism about the viability or sustainability of Utopian visions or aspirations.“ (Balasopoulos, s. 66)

3 William Golding – Lord of the Flies (Pán much)

3.1 Autor, obsah díla a analýza postav

Pán much je první román Williama Goldinga z roku 1956. Vypráví příběh o skupině britských chlapců ve věku od šesti do třinácti let. Vše začíná ztroskotáním letadla na opuštěném ostrově. Letec nepřežil, na palubě kromě něj byli jen malí chlapci a ti se teď musí rozhodnout, co budou dělat. Všichni jsou zpočátku vystrašení, není tu žádná pomoc, žádní dospělí, kteří by se o ně mohli postarat. Nikdo neví, že se letadlo zřítilo, a tak chlapci začnou vymýšlet, jak to dát světu co nejdříve najevo.

William Golding napsal tento román v reakci na druhou světovou válku. Považoval britský národ za jeden z nejcivilizovanějších v Evropě a nikdy se nesmířil s tím, že při válce bylo napácháno tolik zla na všech stranách válečného konfliktu. Román se odklání od tradičního realistického pojetí, které bylo typické pro 20. století, a má blíže spíše k bájím, mýtu, či alegorii. (Hilský, s. 40) Golding byl často za toto pojetí kritizován. V knize se také objevuje hluboká psychologie postav a popisy jejich vnitřních prožitků.

„Pokusil se v ní o nikoli o zobrazení jevových stránek skutečnosti, ale o hlubší sondu do lidského nitra prováděnou metodou báje.“ (Dějiny anglické literatury, s. 240)

Knihu můžeme vnímat také jako parodii na román R. M. Ballantyna *Korálový ostrov*. V této knize jsme byli svědky úspěšného pokusu britských chlapců při zcivilizování domorodců na ostrově. (Dějiny anglické literatury, s. 241) Britské děti, které si s sebou na ostrov přinesli křesťanskou věrouku, dokázaly tyto vědomosti předat domorodcům, a dokázaly tak sílu britského impéria. Golding však ukazuje britské děti ve zcela jiném světě. Chlapci propadnou zvířecím pudům a začnou se dokonce vzájemně lovit. Nezabrání jim v tom ani křesťanství, ani to, že jsou členy civilizované britské společnosti.

Ralph je jedním z nejstarších chlapců. Je chytrý, cílevědomý, inteligentní a myslí racionálně. V příběhu je jasně demokratickou postavou, což je podpořeno i tím, že je hned na začátku zvolen jako vedoucí skupiny v demokratickém hlasování.

Ralph raised a hand for silence.

"All right. Who wants Jack for chief?"

With dreary obedience the choir raised their hands.

"Who wants me?"

Every hand outside the choir except Piggy's was raised immediately. Then Piggy, too, raised his hand grudgingly into the air.

Ralph counted. "I'm chief then." (Golding, s. 12)

Ralph jako vedoucí skupiny rozhodne, že nejdůležitějším úkolem pro jejich přežití na ostrově a návrat domů je udržovat neustále oheň. Rozdělí děti do několika skupin – starší, mladší a udržovatelé ohně. Je rozumný a ví, že oheň je jejich jediná šance, jak zařídit, aby je někdo našel. On a jeho přítel Čuňas jsou ze všech dětí nejvyspělejší a snaží se celou skupinu sjednotit a vést.

"There's another thing. We can help them to find us. If a ship comes near the island they may not notice us. So we must make smoke on top of the mountain. We must make a fire." (Golding, s. 17)

Spolu přítelem Čuňasem se radí o tom, co by měli dělat dál. Na scéně se zanedlouho objevuje i Jack. Je to také starší chlapec, na rozdíl od Ralpha je ale Jack daleko tvrdohlavější, vzpurnější a v tomto příběhu je symbolem totalitního diktátora. Je stále více zřejmé, že Jack a Ralph nebudou přátelé. Jack sám chtěl být na začátku vedoucím, ale zbytek skupiny si zvolil Ralpha. Od té doby ho Jack nemá rád, žárlí na něj, ale zpočátku se nijak vzpurně neprojevuje. Ralph jakoby tušil, že v Jackovi má odpůrce, a proto ho pověří velitelem lovců a strážcem ohně. Jack je spokojený, může někomu velet, o něčem rozhodovat a nedělá žádné problémy. Zpočátku se mu daří ovládat, protože má své lovce a může uspokojovat touhu zabíjet zvířata,

kteřá se v něm ve světě bez dospělých projevila. Ale jakmile dojde k prvnímu konfliktu, zjistíme, jaký Jack doopravdy je, a že nedodrřuje řád, který má skupina zavedený.

První krizí v příběhu a zároveň tedy i první krizí demokratického systému je moment, kdy je Jack spolu s dalšími chlapci pověřen hlídáním a udržováním ohně. Jack tuto funkci nebere příliš vážně, a díky své nepozornosti nechá oheň vyhasnout. Raději jde s několika chlapci lovit divoká prasata, protože ho lov fascinuje. Právě v momentu, kdy oheň vyhasíná a Jack spolu s ostatními hlídači shání potravu a honí zvířata po ostrově, se objeví na obzoru loď. Protože však nikdo neudrřuje kouř z ohně, loď pluje dál a dětem se nepodaří dát jí znamení, aby mohly být zachráněny. Ralph a Čuňas s ostatními chlapci zpočátku jen sledují loď a čekají, kdy se k nim začne obracet. To se však nestane a až pak si všimnou, že z hory nevychází řádny kouř. Pro obyvatele ostrova je to obrovský řok, zvlářt po tom, když se objeví Jack a chvástá se svým lovem. Hrubá hádka, která propukne mezi ním a Ralphem, je jen prvním z příznaků mnoha budoucích konfliktů.

"There was a ship. Out there. You said you'd keep the fire going and you let it out!" He took a step toward Jack, who turned and faced him. (Golding, s. 28)

Kromě Ralpha a Jacka je další důležitou postavou příběhu Čuňas. Tento malý zavalitý kluk je typický outsider, stává se proto lehkou kořistí a centrem urážek. Čuňas je však velmi chytrý a inteligentní, stejně jako Ralph, a tak se tito dva chlapci se spřátelí. Čuňas uvažuje ve složitých situacích logicky, avšak má smůlu, že kvůli jeho vřhledu ho větřina ostatních nebere vážně a posmívají se mu. Nosí velmi silné brýle, bez kterých téměř nevidí. Chlapci brzy zjistí, že brýle slouží k tomu, aby rozdělali oheň, který je pro ně životně důležitý. Ale místo toho, aby si tedy Čuňase více vážili, mu při hádce rozbijí jedno sklo a později mu brýle dokonce ukradnou. Čuňas je symbolem logického uvažování a vědy, která dává dětem naději, že se snad někdy vrátí domů. Prostřednictvím vztahu Čuňase a Jacka je symbolizováno i to, jak dokáže být lidská společnost k někomu schopnému a chytrému krutá jen proto, že mu závidí a řárlí na něj, nebo proto, že vypadá jinak než ostatní.

Jack rozbije sklo Čuňasových brýlí a objevuje se další spor. Ten se ale urovná, Jack se omluví a příběh pokračuje dál. Za několik dní dochází stále častěji k roztrřkám mezi Ralphem a Jackem. Jack nařkne Ralpha zbabělcem a snaží se ho připravit o vůdcovství. Větřina chlapců

však nechce, aby vedoucím byl Jack. Ten tedy společně s dalšími lovci odchází udělat si vlastní osadu. Podle nich je nejdůležitější lovit a zabíjet zvířata, a tak odcházejí.

"Who thinks Ralph oughtn't to be chief?"

He looked expectantly at the boys ranged round, who had frozen. Under the palms there was deadly silence.

"Hands up," said Jack strongly, "whoever wants Ralph not to be chief?"

The silence continued, breathless and heavy and full of shame.

...

"All right then."

...

"I'm going off by myself. He can catch his own pigs. Anyone who wants to hunt when I do can come too." (Golding, s. 49)

Ralph zůstává společně s Čuňasem a s ostatními chlapci na své straně ostrova a Jack se spolu se svojí skupinou přesouvá na druhou stranu. V Ralphově skupince však zůstali převážně „mrňata“ – nejmenší děti, takže se o veškerou práci musejí starat sami Ralph, Čuňas a jejich přítel Simon. V této době dochází k narušení demokratického systému a začíná se rozvíjet neshášenlivost mezi skupinami. Soupeří mezi sebou dva tábory – Ralphův a Jackův. Ralph a Čuňas si uvědomují, že bez ohně nemají nejmenší šanci na záchranu, a tak ho dál udržují. Jenže jim chybí lovci, a protože bez nich se musejí živit pouze ovocem a bobulemi, dochází jim síly. Lovci si jsou vědomi toho, že bez ohně se jim nepovede opéct maso, a že oheň nerozdělají jinak než pomocí Čuňasových brýlí. Jsou stále divočejší a zuřivější a svým chováním se začínají podobat spíše zvířatům než lidem. A tak jednou v noci přepadnou Ralphovu skupinu a ukradnou Čuňasovi jeho brýle.

Když se Čuňas pokouší dostat své brýle zpět, neuspěje. Jackova skupina je v přesile a Čuňas je zabit, když na něj jeden z chlapců shodí balvan a on padá ze skály. Tento moment je zlomem, při němž Ralph ztrácí svého přítele a zároveň veškerou naději na to, že by se celá skupina ještě někdy mohla spřátelit. Dojde k překročení jakési hranice. Když totiž Jackovi a

ostatním dojde, co udělali, a že jim to beze všeho prošlo, stávají se z nich opravdoví divoši. Uvědomují si, že na ostrově není nikdo, kdo by jim mohl cokoliv zakázat. Na záchranu už vůbec nepomýšlí, soustředí se na lov a to nejen na lov zvířat.

Jack zajme poslední dva členy Ralphovy skupiny a chystá se zabít Ralpa. Ten je zoufalý a zatím netuší, co se na něj chystá. Snaží se spojit se svými přáteli, ale oni se s ním ze strachu z Jackovy pomsty nechtějí bavit a pouze mu sdělí, že je další na řadě.

"Listen, Ralph. Never mind what's sense. That's gone—"

"Never mind about the chief—"

"—you got to go for your own good."

"The chief and Roger—"

"—yes, Roger—"

"They hate you, Ralph. They're going to do you."

"They're going to hunt you tomorrow." (Golding, s. 72)

Chlapci Ralphovi ještě ve spěchu stačí prozradit, kudy na něj Jack plánuje jít a jaká znamení si při tom lovcí budou dávat, aby měl Ralph alespoň malou šanci uniknout. Ralph nechápe, co se děje, co udělal špatně a je k smrti vyděšený z blížícího se lovu na něj. Utíká, schovává se v keřích a snaží se dostat co nejdál od Jackovy pevnosti. Slyší, jak se k němu blíží, ale nevidí ho. Najednou začne ostrov hořet, Ralph utíká a dostává se na pláž. V zápalu záchrany života si ani nevšimne mužské postavy, která stojí na pláži. I ostatní chlapci doběhnou na pláž a zastaví se, když uvidí postavu dospělého. Všichni se zarazí a stojí na místě, protože si najednou uvědomují, co se děje. Vstupem dospělého a jeho poznámkou lov končí.

"We saw your smoke. What have you been doing? Having a war or something?"
(Golding, s. 75)

Důstojník neví, že na ostrově probíhala až dosud skutečná válka mezi zneprátelenými dětskými tábory. Příběh končí zprávou o dvou mrtvých, která důstojníka šokuje, a konečnou záchranou, při níž Ralph vzpomíná na svého přítele Čuňase.

Důstojník sice děti z ostrova odveze, je pro ně jakýmsi „vysvobozením“, tedy hlavně pro Ralpa, kterého by jinak čekala jistá smrt. Avšak když se nad tímto závěrem lépe zamyslíme, pochopíme, že děti nebudou odvezeny z pekla do krásného světa, ale zpět do reality války, kterou je svět zachvácen.

„Přechod od hry k realitě nemá v Goldingově románu charakter vykoupení, spíše je propastí, do níž se jeho děti beznadějně řítí.“ (Hilský, s. 49)

3.2 Symbolická analýza díla

Celý příběh je symbolický od začátku až do konce. Při ztroskotání jsou děti oblečeny do uniforem se symbolem anglické královské rodiny. Britské děti, od kterých se očekává, že budou dobře vychovány a které se nakonec začnou zabíjet jako zvířata. Je tu jistá paralela s druhou světovou válkou, ukázka toho, co se stane, když se lidé přestanou ovládat a začnou se navzájem ničit. Tento dojem je ale umocněný tím, že autor vybral jako postavy ne dospělé, ale malé a nevinné děti, u kterých by nás jen těžko napadlo, že se začnou lovit a zabíjet. Autor zde ukazuje lidskou společnost v její nejtemnější podobě a prostřednictvím příběhu ji kritizuje.

„Golding obratně využívá motivu nevinných dětských či klukovských her, jimiž postupně dává stále hrozivější a děsivější významy.“ (Hilský, s 48)

Každá z postav má svou vlastní charakteristiku, postavy se v průběhu příběhu nijak charakterově nevyvíjejí. Každá z hlavních postav v sobě zahrnuje určitou symboliku, což je jejich hlavním údělem.

„Síla těchto postav spočívá v tom, že mluví a jednají jako docela obyčejní angličtí kluci, kteří si hrají na lovce a na válku, ale tato hra je nakonec úděsným způsobem pohltí a s hypnotizující mocí černého rituálu je promění ve zběsilý, fašizující, krvelačný dav. Hra dětí je jenom stínem “hry” dospělých.“ (Hilský, s. 49)

Můžeme zde najít typický souboj dobra se zlem, který symbolizují dvě hlavní postavy – Ralph a Jack. Ralph je demokratický a chce, aby bylo všechno spravedlivé, uvažuje rozumně a snaží se držet celou skupinu pohromadě. Je také chytrý a společně s Čuňasem by se dokázali z ostrova zachránit. Jack oproti tomu nechce nikoho poslouchat, je egoistický, chamtivý, zlý a panovačný. Chce, aby všichni poslouchali jeho. Snaží se ovládat druhé lidi, což se mu daří. Je to pro něj jednodušší než pro Ralpha. Z jeho lovu získávají ostatní členové maso a energii, zatímco Ralph, který stále udržuje oheň a snaží se o jejich záchranu, nemá ostatním chlapcům kromě čekání co nabídnout. Jack je symbolem totalitního režimu, diktátorství a jako správný diktátor si počká na krizi, která v demokratickém systému jednou přijde, a snaží se svrhnout vedoucího Ralpha. Když se mu to nepodaří, alespoň si odvádí několik chlapců s sebou, na druhé straně ostrova si budují svoji nepřátelskou základnu a čekají na moment, kdy budou moci zaútočit. Tím je v jejich případě noc, kdy ukradnou Čuňasovy brýle.

Dalším důležitým symbolem je lastura. Na začátku příběhu, když letadlo ztroskotá a Ralph se setká s Čuňasem, objeví Ralph lasturu. Je krásná, křehká a oběma chlapcům se velmi líbí. Ralph na ni zkusí zatroubit a ozve se příjemný hluboký zvuk. Všechny děti ho uslyší, tak se poprvé všichni sejdou. Ralph při této příležitosti zvolen vedoucím. Od té doby mají pravidelné schůze pokaždé, když Ralph na lasturu zatroubí. Lastura je symbolem demokracie a pozůstatkem civilizace, řádu a dobrého chování, které v chlapcích zůstává. Je také symbolem společenství, kolektivu, který děti na ostrově zpočátku tvoří. Slouží jako obřadní nástroj. Při schůzích to probíhá tak, že mluvit smí jen ten, kdo drží lasturu, což udržuje jistý řád. Funguje to do doby, než je lastura rozbita. Stane se tak krátce před tím, než je Čuňas zabit. Lasturu rozbila Jackova parta, tím jako by padly i veškeré jejich zábrany. Nemají lasturu, nemají žádný řád, mohou si dělat, co chtějí – tak uvažuje Jack a jeho lovci. Čuňase nikdy neměli rádi. Je to tedy on, na koho se vrhnou jako na prvního. Čuňas se snaží bránit, ale je shozen ze skály a umírá. Ralph nemůže nic dělat. Tímto se lovci stávají opravdu divokými zabijáky.

„Zároveň s lasturou je však ze skály sražen i Piggy a zůstává ležet mrtvý na mořském břehu – lastura, která v novele fungovala jako princip řádu, lidskosti a lidského dorozumění, je v drtivé vnitřní logice příběhu vykoupena smrtí.“ (Hilský, s. 48)

Čuňas ale není první, kdo je v příběhu zabit. Uprostřed rituálního tance, který jednou divoši tancují, když mají hody, dojde k nehodě, při které je zabit Simon, tichý chlapec, který je na Ralphově straně. Stane se to po vytvoření Jackovy strany. Mají obrovské množství jídla. Ralph a ostatní mají hlad, tak přijdou večer k lovcům. Ve dne došlo nad jejich ostrovem k přestřelce dvou letadel, přičemž jeden z pilotů dopadl na ostrov. Nejspíše je mrtvý, ale Ralph s Jackem se ho vydávají hledat. Když Ralph nechce už pilota dál hledat, nařkne ho Jack z toho, že je zbabělec, a vytváří si svůj vlastní kmen. Když Ralph spolu s ostatními za Jackovým kmenem večer přijdou, divoši už hodují. Pak začnou všichni tančit rituální tanec. Najednou mezi ně vbíhá Simon, který jim přiběhl říct, že objevil tělo mrtvého pilota. Lovci, kteří zpívají bojovou píseň a tančí rituální tanec, ho ve tmě mají za nepřítele a v záplavě válečné nálady ho ubijí oštěpy. Divoši si neuvědomují, co spáchali a říkají, že to byla jen nehoda. Ralphovi s Čuňasem ale došlo, co to všechno znamená. Teď žijí na ostrově společně s lidmi, kteří už nejsou jejich přátelé, ale změnili se v chladnokrevné zabijáky.

3.3 Bestie (The Beast)

V příběhu se objevuje postava bestie, když se při přestřelce dvou letadel nad ostrovem jedno zřítí a katapultovaný pilot dopadne společně s ním na ostrov. Když se ho Jack, Ralph a Roger vydají hledat, Ralph má strach, nechce už jít dál. Později najde mrtvého parašutistu Simon. Zanedlouho poté je zabit. Simon je hodný chlapec, ale má poněkud jiné vnímání reality než kterýkoliv z chlapců. Ze všech postav v knize je Simon nejvíce duchovně založený. Je jakýmsi dětským filozofem, jeho sny a představy jsou ve skutečnosti vizemi budoucnosti. Simonova prozřetelnost ho tak činí jakýmsi prorokem. Je to on, kdo Ralphovi řekne, že je jediný, kdo má šanci dostat se z ostrova domů. Nejspíš tuší, že on sám se domů nevrátí.

"You'll get back to where you came from." (Golding, s. 43)

Na ostrově začnou mít jako první strach nejmenší děti. Je to pochopitelné, a tak jejich obavy nebere zpočátku nikdo vážně. Potom, co se ale malý kluk, který tvrdil, že zahlédl příšeru, ztratí, začne Ralph přemýšlet o tom, zda na jeho tvrzení může být něco pravdy. Mluví o tom se Simonem, ale ten si také není jist, zda může nějaká příšera na ostrově existovat. Nakonec se oba shodnou, že tam nic není a že se malým dětem jen něco zdálo. Stále ale není jasné, kde onen malý kluk je.

Když spadne na zem mrtvý parašutista a Jackova skupina se oddělí od té Ralphovy, začnou lovci uctívat jakousi příšeru a přinášet jí válečné oběti. Napíchnou prasečí hlavu na dřevěný kůl a tato bestie se stane jejich bohem, kterému přinášejí oběti. Vždy, když zabijí nějaké zvíře, dají kousek této příšere jako oběť, aby je jiné příšery neohrožovaly. Když se ale Simon jednoho večera toulá po ostrově, objeví tuto hlavu napíchnutou na kůlu. Pomalu se rozkládá, rozpadá a všude kolem ní a skrz ni létají mouchy. Tento „Pán much“ s ním mluví. Simon je něčím jiný než ostatní. Jinak se chová, jinak uvažuje a někdy i vidí věci, které ostatní nevidí. Hlava na kůlu mu vyhrožuje. Je něco jako zosobnění všeho, čeho se Simon bojí. Říká mu, že na ostrově se lovci chtějí jenom bavit, a také že se budou bavit, a on že jim v tom nemůže zabránit.

"I'm warning you. I'm going to get angry. D'you see? You're not wanted. Understand? We are going to have fun on this island. Understand? We are going to have fun on this island! So don't try it on, my poor misguided boy, or else—"

Simon found he was looking into a vast mouth. There was blackness within, a blackness that spread.

"—Or else," said the Lord of the Flies, "we shall do you. See? Jack and Roger and Maurice and Robert and Bill and Piggy and Ralph. Do you. See? " (Golding, s. 55)

Tento výrok můžeme chápat jako předzvěst Simonovy smrti. Je na ostrově dlouho, vyhládlý, má vize a představy o tom, jak zemře. Simon tuší, že ve druhé skupině se rodí zabijáci, kteří se chystají ohrožovat všechny zbývající obyvatele ostrova. Při setkání s Pánem much dostane Simon jakýsi záchvat a při něm k němu Pán much právě mluví.

Bestie, obluda či příšera je důležitým symbolem divokosti a světa, který se na ostrově postupně mění z civilizovaného v divoký, a také toho, jak se všechno začne rozpadat. Je také symbolem blížící se smrti. Nejdříve ji vidí jen malí kluci, kterým nikdo nevěří, později Simon, který je zanedlouho potom zabit. Bestie jako by měla vliv na všechny, kteří se k ní přiblíží. Ti, kdo ji stvořili, dostali krátký pocit útěchy, že pokud jí budou nosit oběti, nic se jim nestane. Jakoby dělali to, co jim obluda nakáže. Oproti tomu Simon, který se stále snažil sám sebe přesvědčit, že obluda nemůže být skutečná, byl neustále zastrašován, až ji dokonce sám objevil.

3.4 Vztah Pána much k žánru antiutopie

Kniha *Pán much* nese mnoho rysů antiutopického žánru. Prvním z nich parodie utopického díla *Korálový Ostrov*, která byla již v minulých kapitolách zmíněna. Jedná se o klasický znak antiutopického žánru, při němž autor vytvoří zcela opačný obraz stejného či podobného příběhu, který byl původně utopický.

Dalším antiutopickým rysem je symbolika díla. Autoři románů se symbolikou pracují. Každá z postav reprezentuje určitou lidskou vlastnost, objevují se zde i symbolické předměty (například lastura). Postava Bestie zastupuje všechno zlo, které se na světě objevuje. Zosobnění zla konkrétní bytostí je pro antiutopii typické.

Charakteristickým znakem antiutopického žánru je také špatně fungující či nefungující společnost. Děti, které se na ostrově objeví, jsou zpočátku řádně vychované, mají pevné mravní hodnoty, které by jinak neporušovaly. Jakmile se ale dostanou na místo, kde není žádný řád, začnou jejich hodnoty mizet. Ze společensky celkem dobře fungující skupiny chlapců se téměř přes noc stane chaotická a neorganizovaná skupina divochů, která nejeví známky žádného dřívějšího vychování.

Dílo se nepatrně liší od zbylých dvou analyzovaných knih. Společnost zde není přímo kontrolovaná, společenský řád se však vytratí a populace na ostrově vytvoří opak dokonalého světa, tedy svět antiutopický.

4 George Orwell – Nineteen Eighty-Four (1984)

Druhé antiutopické dílo, román George Orwella *1984*, bylo vydáno v roce 1949 a vypráví příběh o životě za totalitního režimu. Hlavní postavou je Winston Smith, asi pětatřicetiletý obyvatel fiktivní části země, která se nazývá Oceánie. Kniha ukazuje nejkrutější stránky totalitního režimu v kontrastu s touhou člověka po normálním životě.

Winston Smith je úředník a pracuje na Ministerstvu pravdy (Ministry of Truth). Jedinou náplní jeho práce je přepisovat historii. Každý den v práci opravuje noviny a knihy, maže z nich data a události, které se neměly stát. Za vším je Strana (The Party), která v zemi vládne, a v jejím čele stojí Velký bratr (Big Brother). Nikdo skutečně neví, zda je Velký bratr skutečný, nebo zda je to jen postava smyšlená a sloužící k zastrašování lidí. Z každé zdi ale shlíží na obyvatele Oceánie jeho velká podobizna, za níž je vždy umístěna kamera. Je tomu tak v zaměstnání, na veřejných místech i v domovech. Lidé se nemají kam ukrýt, často najdou alespoň malou skulinku ve svých příbytcích, kam kamery nedosáhnou, avšak jen velmi zřídka.

Strana řídí vše v zemi, tisk, média, dokonce i myšlení a jazyk obyvatel. Základní ideologie totality vychází ze tří absurdních tvrzení: VÁLKA JE MÍR (WAR IS PEACE). SVOBODA JE OTROCTVÍ (FREEDOM IS SLAVERY). NEVĚDOMOST JE SÍLA (IGNORANCE IS STRENGTH). Totalitní režim využívá tato hesla k ovládnutí lidí a k manipulaci s jejich myšlením. Jsou velmi jednoduchá, aby je mohli pochopit všichni. Na základě těchto absurdních tvrzení je postavena celá politika země i myšlení lidí. Ti jásají, když vidí válečné filmy, omezování svobody berou jako samozřejmost a většina z nich si už ani nepamatuje, jak vypadal svět dříve. V zemi je mnoho politických vězňů, kteří jsou mučeni a jejich vědomí je upravováno pro potřeby Strany tak, až se nakonec stanou poslušnými občany. Pokud tak neučiní, jsou zastřeleni a vymazáni z dějin. Na poslušnost v zemi dohlíží ideopolicie, což je organizace složená ze členů Strany. Země Oceánie je střídavě ve válce s dalšími částmi planety – s Eurasíí a Eastasií. Informace o této situaci se každou chvílí mění podle toho, jak se to zrovna hodí Straně. Úředním jazykem Oceánie je newspeak.

Winston se proviní proti Straně tím, že si píše deník. Dopustí se tak toho největšího zločinu, a sice ideozločinu. Myšlení proti ideologii je nejvážnější zločin. Každý den si zapisuje

svou činnost a datum, kterým si není jist, protože Strana mění celou historii včetně dat. Winston dál dělá svou práci, ale stále se snaží nestát se jen loutkou Strany a udržet si vlastní vzpomínky a názory. Už si myslí, že je v celé zemi jediný, kdo se o to snaží, když potká Julii.

Mezi Winstonem a Julií se rozvine milostný vztah. Tím se oba proviní dalším zločinem. Lásky i touha jsou ideozločinem. Když jsou spolu, musejí se skrývat. Útočiště naleznou ve čtvrti, která není tak ostře sledována. Pronajímají si pokoj ve čtvrti prolétů. Ti jsou považováni za odpad a nikdo, dokonce ani Strana, se o ně nestará. Ve skutečnosti se mají lépe než ostatní lidé v zemi. Nikdo je nesleduje a mají u sebe věci a potraviny, o kterých se lidem pod totalitním dohledem může jen zdát.

V domě jednoho z prolétů se několik měsíců scházejí a unikají tak alespoň na chvíli sledování Velkého bratra. Do děje knihy vstoupí člověk jménem O'Brien, o kterém si Winston i Julie myslí, že je to jejich přítel. O'Brien dá Winstonovi knihu, ve které silný odpůrce režimu píše o tom, jak vypadal svět před tím, než se stal nástrojem Strany. Winston i Julie O'Brienovi věří a nenapadne je, že právě on je jedním z členů Vnitřní Strany. Scházejí se dál v domě jednoho z prolétů, avšak jednou se ze zdi v jejich pokoji zpoza obrazu ozve hlas.

'We are the dead,' he said.

'We are the dead,' echoed Julia dutifully.

'You are the dead,' said an iron voice behind them. (Orwell, s. 128)

...

'It was behind the picture,' breathed Julia.

'It was behind the picture,' said the voice. 'Remain exactly where you are. Make no movement until you are ordered.'

...

'Now they can see us,' said Julia.

'Now we can see you,' said the voice. 'Stand out in the middle of the room. Stand back to back. Clasp your hands behind your heads. Do not touch one another.' (Orwell, s. 129)

Nyní je jim jasné, že byli po celou dobu sledováni a jsou odhaleni. Prolét, u kterého se ukrývali, pan Charrington, byl ve skutečnosti členem ideopolicie. Winston s Julií jsou zatčeni a odvedeni do vězení v budově Ministerstva lásky (Ministry of Love). Názvy institucí a ministerstev jsou velmi paradoxní z toho důvodu, že na Ministerstvu pravdy se upravují informace a tvoří se vlastně falešné historické události a lži. Ministerstvo lásky je místem, kde jsou lidé mučeni a zabíjeni. Vytváří se zde násilím láska lidí k Velkému bratrovi, který je největším tyranem.

Na Ministerstvu lásky jsou oba dlouhou dobu mučeni. Nelze poznat, zda jde o hodiny, dny či měsíce. Jejich psychika je pomocí mučení ideopolicí postupně upravována do té podoby, jakou jí Strana chce. Sledujeme proměnu Winstona, když se mu O'Brien snaží ukázat, jak jednoduše se mění mysl lidí. Poté, co O'Brien opakovaně Winstonovi ukazuje čtyři prsty své ruky a pomocí manipulace mysli ho zpracovává tak, aby viděl tolik prstů, kolik má, Winstonovi dochází, jak funguje ovlivňování lidské mysli.

'There are five fingers there. Do you see five fingers?'

'Yes.'

And he did see them, for a fleeting instant, before the scenery of his mind changed. He saw five fingers, and there was no deformity... (Orwell, s. 325)

Winstonovi tehdy dochází, že Strana nejen že manipuluje s myslí lidí, ale zároveň v nich vytváří i novou realitu. Lidé jsou zmatení, neví, čemu mohou věřit, a Winston si s hrůzou uvědomuje, že se nyní i on stal jedním z nich.

O'Brien postupně kompletně předělává Winstonovo vědomí. Když mučení skončí a Winstonova mysl je přeformovaná do podoby, ve které jí Strana chce mít, už to není tentýž člověk. Jeho mysl je uvolněná a zlenivělá. Pár týdnů ještě zůstává na Ministerstvu lásky, ale už se nesnaží nijak režimu odporovat. O ničem nepřemýšlí, jeho mysl je prázdná a čas tráví sněním o Julii, matce, O'Brienovi a tom, jak nerušeně přemýšlejí o mírumilovných věcech.

Stal se z něj člověk, kterého Strana chtěla mít – bezstarostný, který slepě poslouchá její příkazy a nad ničím moc nepřemýšlí. Tráví čas sněním o utopii.

Po čase je Winston propuštěn a zapojuje se opět do běžného života. Slepě sleduje neustále měnící se informace o své zemi. Jednou potká dokonce Julii, ale nic se mezi nimi nestane. Oba se změnili a necítí už k sobě to, co dřív.

4.1 Charakteristika postav

Winston Smith je člověk, který je z velké části pod vlivem režimu. Je ale cílevědomý a neustále se snaží zachovat si zdravý rozum. Je zesláblý po fyzické i psychické stránce. Miluje Julii. V normálním životě by si jí možná nevšiml, ale za okolností, které se jim naskytly, se do ní zamilovává a je ochoten kvůli lásce obětovat svůj život. Na jedné straně je Winston statečný muž, který bojuje proti totalitě, avšak jakmile je ideopolicie chytí a zatkne, ukáže se jeho nejslabší stránka. Winston k smrti nenávidí krysy a jediný člověk, kterému se s tímto strachem svěřil, byla Julie. Když na Ministerstvu stále odolává, O'Brien na něj připraví past. Díky hrozbě, že mu uvězní hlavu v kleci zuřivých krys, si Winston uvědomí, že jeho milovaná Julie už ho dávno zradila. Není totiž jiná možnost, jak by O'Brien mohl o jeho panickém strachu vědět. Winstonovi dochází, že člověk, kterému věřil nejvíce, ho zradil. Proto začne křičet, aby to raději udělali Julii. Tím ztratí i tu poslední naději.

'Do it to Julia! Do it to Julia! Not me! Julia! I don't care what you do to her. Tear her face off, strip her to the bones. Not me! Julia! Not me!' (Orwell, s. 362)

Julie je krásná, mladá a cílevědomá žena, která poslušně plní příkazy strany a na první pohled je opravdovou zastánkyní totalitního režimu. Je dostatečně chytrá a silná, aby mohla svůj nesouhlas a své znechucení celým politickým systémem dostatečně skrývat. Je iniciativní, protože to byla právě ona, kdo se s Winstonem chtěl sejít. Je ale slabá a neodolá týrání a mučení, a tak prozradí Winstonovo tajemství. V tom okamžiku jí pravděpodobně dojde, že už se dál nebudou moci vídat, a tak když Winstona v samém závěru knihy potká, dělá, jako by se neznali. Mučení je oba poznamenalo natolik, že už nejsou týmiž lidmi, kterými bývali.

Zatímco postavy Winstona a Julie stojí na jedné straně a mohly být považovány za postavy kladné, na straně druhé stojí Velký bratr a O'Brien. Nikdo neví, zda je Velký bratr

skutečným člověkem, nebo jestli je jeho podobizna, která visí ve všech pokojích a na všech veřejných místech, jen obrázkem člověka, který je už dávno po smrti, sloužícím pouze k zastrašování občanů. Jeho postava je však velmi důležitá pro celý politický systém, protože každý totalitní režim a diktatura musí mít silného vůdce. Tím Velký bratr je. Nemusí být skutečný, protože Strana ovládá myšlení lidí. Dokáže zařídit, aby lidé věřili, že skutečný je.

O'Brien je postavou, která v průběhu děje mění svou podobu. Nejdříve se jeví jako postava kladná a jako někdo, kdo by mohl Winstonovi a Julii pomoci. Pak se ale všechno změní a je jasné, že O'Brien stojí zcela na opačné straně, a že je dokonce jedním z nejvyšších členů Strany.

4.2 Prostředky režimu

Totalitní režim v knize používá nejrůznějších prostředků k zachování stability a k upevnování své moci. Zde je přehled těch nejdůležitějších, které slouží k lepšímu pochopení celé knihy.

Angsoc – anglický socialismus

Doublethink – podvojně (dvojitě) myšlení, ovládnutí skutečnosti pomocí ovládnutí mysli lidí

Základní hesla VÁLKA JE MÍR, SVOBODA JE OTROCTVÍ, NEVĚDOMOST JE SÍLA jsou jednoduchá, aby jim porozuměli i ti nejhroupější lidé. Fungují na spojení dvou zcela protikladných pojmů. Jsou lidem vštěpovány tak silně, až se tato absurdní tvrzení stanou nakonec pravdou. Lidé si pojmy propojí a naučí se tak milovat válku, tolerovat otroctví a nevnímat svou nevědomost.

Časopis Time (magazine Time) – v časopise se objevují aktuální upravené informace o zemi

Ideozločin (thought-crime) – nejhorší zločin, provinění se proti režimu, proti-režimní myšlení

Ministerstvo lásky (Ministry of Love) – paradoxně místo, kde dochází k mučení a týrání lidí

Na Ministerstvu lásky je místnost 101, kde je každý, kdo se provinil ideozločinem, postaven tváří v tvář svému největšímu strachu. Lidé odtud odcházejí změnění a upravení pro potřeby Strany.

Newspeak – úřední jazyk Oceánie sloužící k „vyjadřování světonázorových myšlenkových postupů“ a zároveň k tomu, aby „znemožnil všechny jiné způsoby myšlení“ (Orwell, s. 174)

Newspeak je jedním z prostředků Angsocu. Jeho časté používání mělo vytlačit dosavadní jazyk (tzv. oldspeak). Některá slova byla zcela nová, některá zůstala v podobě z oldspeaku, avšak dostala nový význam. Slova v newspeaku se dělí do třech skupin: Slovní zásoba A, B a C. Slovní zásoba A obsahuje slova určena pro každodenní použití a život, do Slovní zásoby B zařazujeme slova vytvořená záměrně pro politické účely a ve Slovní zásobě C bychom našli vědecké termíny. V tomto jazyce se přepisují dějiny a podle plánu režimu, až bude oldspeak nahrazen newspeakem, „bude přerváno poslední spojení s minulostí“. (Orwell, s. 180) To dokládá i náplň Winstonovy práce. K manipulaci s minulostí jsou využíváni sami členové společnosti.

Oceánie (Oceania) – země, ve které Winston žije

Celý svět je rozdělen na Oceánii, Eurasii a Eastasii, je střídavě ve válce s ostatními zeměmi, a to podle toho, jak se to hodí Straně

Obrazovky (telescreens) – obrazovky jsou umístěny na každém veřejném místě a v každé domácnosti či zaměstnání

Existují místa, kde obrazovky nejsou, a to je čtvrt prolétů. Tam, kde nejsou obrazovky, jsou mikrofony.

Proléti (Prolethes) – čtvrt prolétů není kontrolována a nejsou v ní žádné obrazovky

Proléti jsou považováni za odpad a nikdo se o ně nezajímá. Skrývají se mezi nimi ale také členové strany, například pan Charrington, u kterého si Winston s Julií pronajímají pokoj.

Strana (the Party) – seskupení nejvyšších představitelů režimu, kteří ve skutečnosti vedou celou zemi

Jednají ve jménu Velkého bratra. Jsou to oni, kdo sleduje lidi, vězní je a mučí. Jejich nástrojem ke kontrole pořádku v zemi je ideopolicie.

Týden nenávisti (Hate week) – doba, kdy se promítají válečné filmy, a v lidech se vzbuzuje násilí

Uskutečňuje se i několik dalších akcí, organizovaných na podporu režimu. Každý je povinen se jich zúčastnit a přípravy jsou velmi náročné.

Velký bratr (Big Brother) – nástroj režimu, vůdce, symbol totalitního režimu

4.3 Analýza díla

George Orwell se stejně jako William Golding inspiroval poválečnými režimy, které se v celé Evropě začaly objevovat po skončení druhé světové války. Principy totalitního režimu v knize jsou dovedeny do krajností tak, aby byla ukázána všechna rizika, která režim přináší. Speciálním prostředkem režimu je newspeak, který je v dodatku knihy velice detailně popsán.

Utopické rysy díla jsou: totalitní společnost, která je zcela pod nadvládou politického režimu, který má jednoho jediného a neporazitelného vůdce, a hrdina, který se snaží režimu odolat, ale nakonec je chycen a poražen. Společnost a realita je kontrolována režimem pomocí všech prostředků, a stejně tak je kontrolována i smrt.

„In Orwell's 1984 power over death is achieved in a much more radical way by a new application of 'solipsism': 'reality control'. “ (Gerber, s. 32)

5 Aldous Huxley – Brave New World (Konec civilizace)

5.1 Charakteristika díla, podobnosti a rozdíly ve srovnání s románem 1984

Posledním analyzovaným dílem anglické antiutopické literatury je román Aldouse Huxleyho *Konec civilizace aneb Překrásný nový svět*. Kniha byla napsána roku 1931 a vypráví o zcela novém, až nebezpečně reálném světě. Tento příběh má mnoho společných znaků s Orwellovým románem 1984. Jedním z nich je podobné uspořádání společnosti, avšak zatímco v románu 1984 byli lidé násilně a pod tlakem nuceni dodržovat pravidla a řád společnosti, v *Konci civilizace* došlo vedení společnosti mnohem dál. Lidé jsou spokojeni, nevědí a nezajímají se o to, co by mohlo být v jejich společnosti špatně.

Děj se odehrává v Anglii, kde je celá lidská populace zobrazena jako technicky a civilizačně velice vyspělá. Stejně jako pro Orwellův román, i pro tuto knihu se stala inspirací válečná a poválečná doba s nekonečně rostoucí technikou.

„...slavná antiutopie Konec civilizace, která svědčí jak o odmítnutí dehumanizačních tendencí, spojeným s nekontrolovaným a manipulovaným šířením techniky v kapitalistickém světě, tak i o autorově bezradnosti a nepochopení socialistické alternativy vůči tomuto vývoji.“ (Dějiny anglické literatury, s. 232)

V první kapitole nás autor seznamuje s velmi podrobným popisem všech úkonů, které v tomto světě slouží ke správnému vyšlechtění lidského druhu. Lidé už nepřicházejí na svět přirozeným způsobem, jak jsme zvyklí, ale jsou uměle pěstováni ve zkumavkách a laboratořích, kde jsou již od počátku rozděleni do několika skupin. Na první pohled se lidská populace jeví jako absolutně stabilní a šťastná.

Podobně jako u Orwella, i tady nalezneme výstižné heslo, které udává směr celé společnosti. KOMUNITA – IDENTITA – STABILITA, těmito třemi slovy se celá země charakterizuje a řídí. Komunita je důležitá proto, že pokud by celá společnost nedržela pohromadě, bylo by nemožné nadále kontrolovat vývoj lidské civilizace. Zároveň však každý člověk musí mít svou vlastní identitu, která je ale téměř vždy shodná s identitou společnosti. Lidé v této zemi, ve Světovém státě, jak ho sami nazývají, podléhají nejrůznějším prostředkům, díky kterým mají pocit, že právě začlenění do populace je naplňuje a stává se

smyslem jejich života. Aby mohl být tento stav trvale udržitelný, musí existovat orgány dohlížející na udržování stability. Tím, že členové lidského společenství sami neprotestují proti stávajícímu řádu, nejsou tyto orgány příliš znatelné, avšak v závěru knihy se ukáže, jak jsou nepostradatelné.

Zásady pohlavního života, Začátky kastovního uvědomění a další předměty jsou vyučovány tak, aby lidé byli informováni o tom, jakým způsobem jejich svět funguje. Organizace společnosti je velice dobře promyšlená, protože tím, že lidé sami zasahují do podoby společnosti, získávají pocit, že se neděje nic, o čem by nevěděli, a nemají tedy sklony k podezíravosti, nedůvěře či odporu k režimu.

Všichni jsou vedeni k tomu, aby milovali techniku, pokrok, využívali nejmodernější vymoženosti, které jim jejich stát přináší. Jen tak je totiž možné udržet společnost neustále fungující a prosperující. Kromě toho, že každý člověk je už od zárodku kontrolován, je také formován na základě něčeho, co bychom nazvali podmíněné a nepodmíněné reflexy. Tento druh „učení“ je stěžejní proto, aby se lidé ve výsledku chovali tak, jak to společnost potřebuje. Nemají svobodnou vůli, odmalička jsou jim vtiskovány věci tak silně, že je pro ně nemožné se jim ubránit. Jedním ze znaků, který je typickým pro každého obyvatele Světového státu, je nenávisť k přírodě a všemu, co s ní souvisí. Příroda totiž poskytuje štěstí a potěšení, které je zadarmo. Kdyby lidé chodili do přírody a věnovali se jí, nevěnovali by pak svou veškerou sílu a všechny čas pomáhání fungování společnosti. Děti odmalička dostávají elektrické šoky po kontaktu s květinami a knihami, a tak se v nich natrvalo usadí nenávisť k přírodě a k umění.

„Books and loud noises, flowers and electric shocks-already in the infant mind these couples were compromisingly linked; and after two hundred repetitions of the same or a similar lesson would be wedded indissolubly. What man has joined, nature is powerless to put asunder.“ (Huxley, s. 17.)

Dalším způsobem udržování poslušnosti občanů je využívání hypnopedie. Během hypnopedie se dětem už v útlém věku dostávají hluboko do podvědomí informace, které v dospělosti berou jako stoprocentní pravdu. Hypnopedie je prováděna ve spánku tak, že se lidem pouští lehce zapamatovatelná velmi výstižná hesla, která obsahují jednoduché

odpovědi na každý problém, který by snad v utopickém státě mohl nastat. Jsou to vlastně podprahová hesla, která lidem radí, jak by se měli chovat, utváří jejich názory a postoje. Jsou jednoduchá a rýmují se, takže se dobře pamatují a v dětství slouží jako básně a říkadla.

“Was and will make me ill,” she quoted, “I take a gramme and only am.” (Huxley, s. 70)

„THE CAT IS ON THE MAT. THE TOT IS IN THE POT.“ (Huxley, s. 86)

„MY LIFE AND WORK, BY OUR FORD.“ (Huxley, s. 149)

Společnost si pohrává s psychologií lidí a využívá ji jako nástroj k jejich ovládnutí. Nepoužívá ale jen hypnózu a učení na základě podmíněných a nepodmíněných reflexů, ale také chemické prostředky. Nejdůležitější z chemických přípravků, který je používán proto, aby stát udržel chování lidí pod kontrolou, je soma. Soma je ve své podstatě droga, která způsobuje mnoho šťastných pocitů u svých uživatelů. Každý člověk v této společnosti je odmala veden k tomu, aby si somu bral pokaždé, když cítí depresi nebo únavu. Tak si společnost zajistí stálou spokojenost svých občanů. Po požití několika gramů somy lidé usnou a zdají se jim nádherné živé sny o krásné zemi a spokojeném životě.

Společnost má kromě somy mnoho dalších chemických a technických prostředků, kterými svým obyvatelům uměle zpřijemňuje život. Pomáhá jim zapomenout na špatné či smutné věci a dovoluje jim nepřemýšlet nad režimem, který je ve své podstatě vězní. Jedním z nich jsou pocitové filmy, které lidem nahrazují skutečné pocity a opravdové sociální vztahy. I zde nalezneme podobnost s románem *1984*, ale zatímco v Orwellově díle to byly filmy válečné, které ovlivňovaly myšlení a chování lidí, zde jsou to filmy zábavné.

Konec civilizace nám ukazuje, jak by vypadala lidská společnost, která je absolutně kontrolována vědou a technikou. Děti se zde nerodí přirozenou cestou, dokonce jsou slova jako narození, matka či otec brána jako něco hanlivého. Základem celého vývoje je líheň. Lidé jsou uměle zplozeni ve zkumavkách a po celou dobu vývoje kontrolováni, aby se vyvíjeli tak, jak je určeno. Po celý život jsou pak sledováni, a to až do smrti. Na vše dohlíží příslušné orgány a lidé sami.

„There is only safety if any individual consciousness worth speaking of has been eliminated. So in Aldous Huxley's Brave New World the future Utopian citizen is pre-natally

and post-natally conditioned and completely fitted to the function which he will have to fulfil in later life. He is so conditioned that he will feel happy in this future role, and would be unhappy if any other kind of occupation and life were assigned to him." (Gerber, s. 71)

Celá populace se dělí do několika skupin podle přizpůsobení jednotlivých druhů k životu a také podle společenské důležitosti. Nejvýše jsou postaveni lidé alfa, kteří jsou vyšlechtěni jako nejinteligentnější, vkládají se do nich největší naděje, ale samozřejmě jsou na ně kladeny i ty největší nároky. Tito lidé bývají umístěni na nejvyšších pracovních pozicích a většinou řídí celou společnost. Ve společenské hierarchii stojí na druhém místě lidé beta s horší genetickou výbavou než lidé alfa, ale jsou na tom lépe, než lidé delta. Ti vykonávají spíše manuální a monotónní práce a nejsou považováni za příliš chytré či schopné. Nejnižší postavení mají lidé gama, které zformovali pro provádění těch nejhorších prací. Všichni je považují za podřadné. Oni si to ale neuvědomují, protože k tomu nebyli vytvořeni. Zde nalezneme další podobnost s Orwellovým románem a jeho rozdělením lidí na členy Strany, obyčejné lidi a proléty.

Existuje místo, kde jsou ponechány zákony a řád společnosti dřívější doby. V druhé polovině knihy máme možnost nahlédnout do Londýnské rezervace divochů, kde vše funguje tak, jak je to pro utopickou společnost nepřípustné. Rezervace slouží jako turistická atrakce, výzkumný ústav a zároveň jako odstrašující případ. Lidé, kteří se vyrážejí podívat na život divochů, se obvykle vracejí s odporem a nechutí. Zpřístupnění rezervace pro veřejnost se ukazuje jako velmi chytré, protože nejen že lidé mohou vidět podobu světa před jeho ovládnutím technologiemi, ale rezervace zároveň ukazuje všechna negativa života bez somy, pocitových filmů a dalších manipulačních prostředků sloužících k tomu, aby lidé přestali přemýšlet o úskalích režimu.

Vedení společnosti organizuje, stejně jako v románu *1984*, mnoho akcí a oslav režimu. Jedním z nich jsou oslavy Fordova dne. Ford je pro lidstvo něco jako Bůh. V knize autor nepíše, kdo je to ani jak vypadá. Objevují se ale ustálená spojení, která jsou téměř totožná s těmi, které známe (*for Ford's sake, Ford help him, Ford be praised, Ford keep you*). Postavu Forda bychom mohli přirovnat k postavě Velkého bratra, oba jsou nikdy nevidění muži, kteří ale stojí v čele společnosti a jejichž slovy se vše řídí. Velký bratr byl však symbolem diktátora, zatímco Ford je naopak symbol někoho dobrého, božského.

V knize se objevuje mnoho odkazů na klasickou anglickou literaturu (Shakespeare – *Romeo a Julie*, *Král Lear*) či *Bibli*. Ke knihám mají lidé stejný odpor jako k přírodě. Je k tomu jednoduchý důvod. Pokud lidé nebudou číst staré knihy, nedozví se nic o minulosti a budou se soustředit pouze na přítomnost. Knihy by odváděly lidskou pozornost od práce, která je důležitá pro stabilní fungování společnosti. Umění se stává pornografií, je schováváno a zamykáno do trezorů. Společnost měla možnost vybrat si mezi technologiemi a uměním a vybrala si technologie.

„The book is based on the central idea, 'that human beings are given free will in order to choose between insanity on the one hand and lunacy on the other'. They have to choose between the scientific civilization of Utopia and the primitivism of the past.“ (Gerber, s. 123)

5.2 Charakteristika postav

„Brave New World is not a novel of characters, but this does not really matter in this case since it is the very point the book wants to make that in a future world there will not be any individuals who can be called characters. They are only variations of a pattern. In optimistic Utopias the threatening loss of individuality is a disadvantage. In pessimistic forecasts it is turned to an advantage. The only real character appears in the person of the Savage, who is the traditional visitor from the outside world in a new disguise.“ (Gerber, s. 123)

Z knihy nelze jednoznačně určit hlavní postavu a postavy vedlejší. V první polovině knihy se o post hlavní postavy dělí Lenina a Bernard, kteří k sobě postupně nacházejí cestu. Lenina je krásná, mladá, atraktivní, ale také neskutečně naivní dívka. Neodporuje režimu a slepě poslouchá to, co je podle norem její společnosti správné. Oproti tomu Bernard je chytrý a patří k lidem alfa, i když tak na první pohled tak vůbec nevypadá. Lidé alfa totiž bývají zpravidla vysocí a mají dokonalou postavu, což Bernard nemá. Objevují se mnohé spekulace o tom, zda měl být doopravdy zformován jako alfa. Bernard je přemýšlivý a začíná si uvědomovat možná úskalí režimu. Nejprve nevědomě, když mu vadí, stýkání dívek s mnoha různými chlapci najednou. Chlapci obvykle také mívají více než jednu dívku. Když pozná Leninu, uvědomí si hloupost lidí ve společnosti a jejich slepou důvěru k milovanému státu.

V druhé polovině knihy se objevuje postava divocha. Je objeven v rezervaci Bernardem a Leninou, kteří jsou jím velmi zaujati. Jeho matka je jedinou osobou, žijící v rezervaci divochů, která se zde nenarodila. Poté, co nechtěně otěhotněla ve Slunečním státě, byla do rezervace vykázána spolu se svým dítětem. Divoch se v rezervaci narodil, jeho otcem je Ředitel líhně a predestinace, velice vysoko postavený muž, který řídí celý proces vytváření nových lidských jedinců. Ostatní členové rezervace neuznávají divocha ani jeho matku. Oba touží odejít z rezervace, což se jim díky Bernardovi povede. Divoch má ale problémy se začleněním do civilizovaného světa. Novému a krásnému světu nedůvěřuje, po smrti jeho matky se uzavře do sebe a odmítá se jakkoli dále účastnit života v civilizované společnosti.

Postava divocha naruší fungování na první pohled nádherné a spokojené utopické společnosti. Po smrti matky si totiž uvědomí fungování společnosti, všechna její negativa, a to i přesto, že to byla právě jeho matka, kdo civilizaci bezmezně miloval. V poslední části knihy divoch způsobí konflikt. Začne vyhazovat z okna tabletky somy, rozdělované pracovníky mezi občany. V euforii mu pomáhá i Bernard a jejich přítel Helmholtz. Všichni jsou ale zatčeni, a protože způsobili krátkou nestabilitu společnosti, musí být odklizeni. Bernard a Helmholtz jsou posláni na ostrov, kam civilizace posílá všechny lidi, kteří jsou příliš chytří. Přišli na to, jak civilizované lidstvo udržuje svoji stabilitu, měli odvahu se mu postavit, a tak musí být odstraněni.

Divoch příliš toužil být součástí nového a krásného světa, ale tento svět ho nakonec dovedl až k sebezničení. Neunesl totiž neustálý tlak a utekl od civilizované společnosti. Rozhodl se žít na majáku, daleko od všech lidí a civilizačních vymožeností. Býval by tam byl šťastný, ale civilizovaná společnost toužila po novinkách v jeho životě, takže za ním neustále jezdili novináři. V závěru knihy, kdy za ním opět přijíždějí, nacházejí divocha mrtvého.

5.3 Analýza díla

Román *Konec civilizace* je antiutopickým románem o tom, jak se může utopický svět zpočátku jevit jako dokonalý, avšak při hlubším zkoumání zjišťujeme, že pro utopii musíme obětovat velkou část lidské svobody. Tak se z utopie stane antiutopie. Kniha nám ukazuje na první pohled překrásný svět, ve kterém jsou všichni šťastní, spokojení a díky civilizačním

pokrokům se tento svět dobře vyvíjí. Pouze divoch a Bernard odhalili oběti, které se provádějí proto, aby byl tento stav udržitelný.

Pro samotného divocha byl tento svět zpočátku lákavý, on sám byl šťastný a plný očekávání tohoto „krásného, nového světa“. Toto označení je ironické, protože v civilizované zemi, jak nám ji autor v knize ukazuje, není nic krásného. Divoch to zjistí a od té chvíle trpí obrovskou deziluzí. Huxley při napsání knihy inspiroval jedním z nejslavnějších anglických spisovatelů, a sice Williamem Shakespearem. I on ve svém díle *Bouře (The Tempest)* použil označení „krásný, nový svět“. (Hilský, s. 62) Motiv krásného, nového světa se tedy objevuje i v Huxleyho díle, avšak zde je patrný rozdíl v míře ironie, se kterou je toto spojení užíváno.

Závěr

Antiutopická literatura se ve 20. století stala uznávaným a ceněným druhem písemnictví. Antiutopie jako literární žánr je sice poměrně mladší než utopie samotná, avšak ve srovnání s ní se tento nový žánr stal stejně vyspělým. Bez prvotní představy utopie by nebylo možné vytvořit život v antiutopickém světě, proto jsou tyto dva žánry úzce propojeny.

Anglická antiutopická literatura reaguje jednak na díla utopická, kdy vytváří jejich parodie, ale projevuje se také reakcí na aktuální politické či sociální situace. Autoři děl se často inspirojí svými vlastními zážitky a zkušenostmi. Antiutopická literatura vznikala nejvíce ve 20. století především proto, že zdrojem inspirací se pro mnoho autorů staly obě světové války společně s totalitními režimy, které následovaly po nich.

Pro základní pochopení antiutopie je nutné dobře chápat znaky utopie. Ta se začala v knihách a spisech objevovat mnohem dříve a dala tak základ novému, nadějně se rozvíjícímu žánru. Díky Thomasu Moreovi a jeho nástupcům začala utopie slibně růst, až se s postupem času stal samostatným a soběstačným.

Pojmy utopie a antiutopie nelze jednoznačně chápat jako pojmy protikladné, ale je třeba je vnímat jako dva rovnocenné pojmy s naprosto rozdílnými významy. Stejně tak je nutné uvědomit si rozdíl mezi antiutopií a dystopií a nevnímat tyto pojmy pouze jako synonyma.

Autoři, kteří byli v této práci vybráni jako představitelé antiutopických románů 20. století, psali své knihy s vědomím tohoto literárního žánru, nebo v případě Williama Goldinga jako parodie děl utopických. Golding, Orwell i Huxley dokázali ve svých dílech naplnit vizi nedokonalého světa mnoha antiutopickými znaky. Pro jejich díla je typická hluboká psychologická analýza postav, která slouží k lepšímu pochopení a niternějšímu vcítění se do jejich myslí.

Existují i další díla s antiutopickými náměty. Několik jich bylo již zmíněno v práci a nalezneme jistě i mnoho dalších. Golding, Orwell a Huxley se však dostali do povědomí čtenářů a podařilo se jim zařadit se mezi klasické anglické spisovatele 20. století.

Díla, která byla v práci analyzována, mají mnoho společného. Hrdinové, kteří se v nich objevují, žijí v nedokonalém světě, který je pravým opakem toho, co by si každý z nich přál. V každé knize nalezneme hrdiny, kteří si nebezpečí světa uvědomují. V *Pánovi much* jde především o Ralpa a skupinu chlapců kolem něj, v románu *1984* jsou těmito osobami Winston Smith s Julií a v *Konci civilizace* je to především postava divocha. Postavy začnou dříve či později bojovat za svou svobodu, proměnu světa, ve kterém žijí, a změnu režimu, který jejich svět ovládá. V analyzovaných románech nalezneme ale také jedince, kteří jsou zastánci či přímo součástí vládních mocí, které celou zemi ovládají. V románu *1984* bychom za stoupence režimu označili postavu O'Briana, v *Konci civilizace* bychom do této definice mohli zahrnout téměř celou společnost, především Ředitele líhně a predestinace a bezpečnostní složky v zemi. V případě *Pána much* nelze mluvit o zastáncích vládního režimu, ale nalezneme zde postavy, které odmítají dodržovat stanovený řád a narušují tím celistvost společnosti na ostrově. Nejvýrazněji se zde v tomto smyslu projevuje osobnost Jacka.

Tato práce podrobně analyzuje tři romány anglické antiutopické literatury. Téma antiutopie je poměrně mladé, avšak studií a děl s tímto námětem je stále více. Věřím, že tato práce může být zdrojem užitečných informací a shrnutím utopického a antiutopického žánru doloženým na vybraných dílech anglické literatury 20. století.

Seznam použitých zdrojů

- BALASOPOULOS, Antonis. *Anti-utopia and Dystopia: Rethinking the Generic Field*. Athens: School of Research Interests, 2011. Dostupné z: https://www.academia.edu/1008203/_Anti-Utopia_and_Dystopia_Rethinking_the_Generic_Field_#
- GERBER, Richard. *Utopian Fantasy*. London: Routledge & Kegan Paul, 1955.
- GOLDING, William. *Lord of the Flies*. London: Faber and Faber, 1999, ISBN 0571200532. Dostupné z: http://gv.pl/pdf/lord_of_the_flies.pdf
- GOLDING, William. *Pán much*. Vyd. 1. Přeložila Heda Kovályová. Praha: Odeon, 1993, ISBN 8020704248.
- HILSKÝ, Martin. *Současný britský román*. Praha: Nakladatelství H&H, 1992, ISBN 8085467003.
- HUXLEY, Aldous. *Brave New World*. 1st Perennial Classic ed. New York: Perennial Classic, 1969. Dostupné z: <http://www.idph.com.br/conteudos/ebooks/BraveNewWorld.pdf>
- HUXLEY, Aldous. *Konec civilizace*. Vyd. 1. Přeložili Josef Kostohryz a Dr. S. Berounský, 2001. Dostupné z: <files.konopka.webnode.cz/.../Aldous%20Huxley%20-%20Konec%20civi...>
- MANUEL, Frank Edward a Fritzie Prigohzy MANUEL. *Utopian thought in the Western world*. Oxford: Blackwell, 1979, ISBN 063112361x.
- OLIVERIUSOVÁ a kol. *Dějiny anglické literatury*. 1. vyd. Praha: SPN, 1988.
- ORWELL, George. *1984*. Přeložila Eva Šimečková. Praha: KMa, 2003, ISBN 8073099993. Dostupné z: <http://knihovnalubna.wz.cz/Povinn%C3%A1%20%C4%8Detba/orwe1984.pdf>
- ORWELL, George. *1984*. Dostupné z: <http://www.planetebook.com/ebooks/1984.pdf>
- STŘÍBRNÝ, Zdeněk. *Dějiny anglické literatury 1*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987.
- STŘÍBRNÝ, Zdeněk. *Dějiny anglické literatury 2*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987.
- Terminology. *Proz.com* [online]. 2010 [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: http://www.proz.com/kudoz/english_to_czech/poetry_literature/3704171-dystopian_novel.html

VACKOVÁ, Barbora. *Prostor, moc a utopie: ideální město a jeho společnost*. Brno, 2009.
Disertační práce. Masarykova univerzita.